

Důkazní návrhy

Tzv. opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud bez adekvátního odůvodnění nezabýval, zakládají nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, nýbrž i jeho protiústavnost.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 1318/23 ze dne 10.1.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky NAVERTICA a.s., sídlem B., právně zastoupené Mgr. F.I., advokátem, sídlem B., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2023 č. j. 23 Cdo 2047/2022-621, rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 4. 2022 č. j. 8 Co 19/2022-604 a rozsudku Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 10. 2021 č. j. 38 C 149/2018-580, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Bruntále, jako účastníků řízení a Sdruženého zdravotnického zařízení Krnov, příspěvkové organizace, sídlem K., právně zastoupené Mgr. M.M., advokátem, sídlem K., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2023 č. j. 23 Cdo 2047/2022-621, rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 4. 2022 č. j. 8 Co 19/2022-604 a rozsudkem Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 10. 2021 č. j. 38 C 149/2018- 580 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění

I. Rekapitulace věci a stížnostní námítky

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, a to pro porušení jejich ústavně zaručených základních práv, zejména práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").
2. Po skutkové stránce se má věc tak, že obecné soudy rozhodovaly o žalobě, kterou se stěžovatelka jako žalobkyně domáhala po vedlejší účastnici jako žalované zaplacení částky 505 760 Kč s příslušenstvím; z toho částky 361 600 Kč jako plnění nad rámec dohodnutý ve smlouvě o dodávce informačního systému ze dne 8. 10. 2012 a částky 144 160 Kč jako ujednané ceny za SW upgrade za Microsoft Dynamics NAV.
3. Okresní soud v Bruntále jako soud prvního stupně (dále jen "okresní soud" nebo "soud prvního stupně") rozsudkem ze dne 21. 10. 2021 č. j. 38 C 149/2018-580 zamítl žalobu o zaplacení částky 505 760 Kč s příslušenstvím (výrok I) a rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit České republice - Okresnímu soudu v Bruntále náklady státu ve výši 22 762 Kč (výrok II) a že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejší účastnici náklady řízení ve výši 170 352,27 Kč (výrok III).
4. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací (dále jen "krajský soud" nebo "odvolací soud") rozsudkem ze dne 8. 4. 2022 č. j. 8 Co 19/2022-604 potvrdil rozsudek okresního soudu (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II).
5. Proti rozsudku krajského soudu podala stěžovatelka dovolání s tím, že je považuje za přípustné ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. ř."), neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného a

procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) spatřovala stěžovatelka ve skutečnosti, že odvolací soud nesprávně vyložil jak povahu smlouvy o dodávce informačního systému ze dne 8. 10. 2012 coby jednotné smlouvy o dílo, tak nesprávně vyhodnotil povahu licenčního poplatku BREP, a konečně nepřipustil, resp. opomenul důkaz navrhovaný stěžovatelkou, který měl pro právní i věcné posouzení věci zásadní význam.

6. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky jako nepřipustné usnesením odmítl. Podle jeho odůvodnění stěžovatelka nepoložila otázku, na jejímž řešení by rozhodnutí odvolacího soudu bylo přímo založeno a jejíž odlišné hodnocení dovolacím soudem by mohlo přinést jiné - pro stěžovatelku příznivější - hodnocení ve věci samé. Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu přitom nemohou založit přípustnost dovolání otázky akademické či spekulativní (byť Nejvyšším soudem dosud neřešené), ale pouze ty otázky, jejichž zodpovězení (v souladu s požadavkem dovolatele) je způsobilé přinést pro něj příznivější rozhodnutí ve sporu (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016 sp. zn. 29 Cdo 1173/2014 či ze dne 28. 6. 2017 sp. zn. 28 Cdo 2204/2017).

7. Pro posouzení stěžovatelčiny ústavní stížnosti je relevantní úvaha Nejvyššího soudu, že přípustnost dovolání nezakládá ani námitka, kterou odvolacímu soudu vytýká, že nepřipustil, resp. opomenul důkaz jí navrhovaný, který měl pro právní i věcné posouzení věci zásadní význam. Touto námitkou podle dovolacího soudu stěžovatelka nevystihuje způsobilý dovolací důvod (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Jejím prostřednictvím odvolacímu soudu toliko vytýká vady řízení. Otázkami navozenými stěžovatelkou se dovolací soud samostatně nemohl zabývat, neboť se týkají vad řízení, ke kterým by dovolací soud za určitých podmínek mohl přihlídnout pouze v případě přípustného dovolání (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Samotná tvrzená vada řízení však přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. založit nemůže.

8. Pro úplnost je třeba doplnit, že ve věci byl nejdříve vydán elektronický platební rozkaz ze dne 13. 6. 2018 č. j. EPR 45048/2018-13, proti němuž podala vedlejší účastnice odpor. Prvním rozsudkem okresního soudu ze dne 15. 5. 2019 č. j. 38 C 149/2018-181 byla žaloba stěžovatelky zamítnuta. Krajský soud na základě odvolání stěžovatelky uvedený rozsudek zrušil usnesením ze dne 30. 1. 2020 č. j. 8 Co 269/2019-213 a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

9. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že postupem všech tří soudů došlo k zásahu do jejího práva na soudní ochranu a spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, přičemž jako příčinu tohoto zásahu vnímá otázku opomenutého důkazu. Tímto důkazem přitom měla být provozní databáze vedlejší účastnice, s jejíž pomocí chtěla stěžovatelka prokázat, že vedlejší účastnici namítané vady dodaného informačního systému, které v konečném důsledku vedly k jejímu odstoupení od smlouvy, nejsou reálné. V řízení provedený znalecký posudek soudního znalce RNDr. Vychodila obsahuje závěry, že stěžovatelkou dodaný informační systém byl neprovozuschopný a že s ním vedlejší účastnice neuměla pracovat, neboť její zaměstnanci nebyli proškoleni. Právě toto se snažila stěžovatelka navrženým důkazem rozporovat. Pakliže totiž vedlejší účastnice disponovala provozní databází, pak musela nasadit systém do provozu a zpracovávat provozní data, tedy musela vědět, jak se systémem pracovat. Minimálně jedna z výtek, potenciálně však obě, tak mohla být opomenutým důkazem vyvrácena.

10. Stěžovatelka přitom svůj návrh předkládala opakovaně. Nejprve tak učinila přípisem soudu ze dne 22. 7. 2021, kdy navrhla doplnění znaleckého posudku RNDr. Vychodila o prozkoumání a vyhodnocení provozní databáze vedlejší účastnice a posléze navrhla provedení důkazu přímo na jednání soudu prvního stupně dne 13. 10. 2021. Na první návrh se stěžovatelka odezvy od soudu prvního stupně nedočkala vůbec, napodruhé již soud navržený důkaz výslovně odmítl provést jako nadbytečný, a to bez jakéhokoliv důkladnějšího odůvodnění. Právě v tomto kroku soudu prvního stupně, tedy v pouhém lakonickém odmítnutí navrženého důkazu pro nadbytečnost, spatřuje

stěžovatelka zásadní zásah do svého práva na spravedlivý proces.

11. Stěžovatelka na opomenutý důkaz ze strany soudu prvního stupně upozornila ve svém odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Připomněla, že z výpovědi svědka Tomáše Slívy ze dne 8. 10. 2020 vyplynulo, že systém byl v provozu od podpisu akceptačního protokolu až do odstoupení vedlejší účastnice od smlouvy, učiněné dne 9. 5. 2014, když svědek vypověděl, že: "Vzniklo skladové hospodářství a výdaje..." a dále: "Ten systém byl částečně funkční, bylo možno pracovat ve skladech, vydávat materiál...". V odvolání rovněž zmínila, že provoz informačního systému potvrdil na jednání soudu konaném dne 12. 1. 2021 také svědek Ing. Ivan Sluštík, když uvedl, že: "V květnu 2014 se pak rozhodla nemocnice, že už dál pokračovat nebude, v tom okamžiku byl spuštěn žádankový systém, na nějaké úrovni byla už i komunikace, ladila se fáze spuštění systému lékáren, ale k samotnému spuštění už nedošlo. Do systému Vema byly poslány měsíc, nebo dva měsíce sestavy". Start systému, tedy i jeho následný provoz, podle stěžovatelky potvrdily i další důkazy, a to zápis z kontrolního dne č. 7 ze dne 22. 1. 2014 a zápis z kontrolního dne č. 8 ze dne 13. 3. 2014, v němž je dokonce konstatováno, že: "systém je plně funkční..." a že: "...sklad SZM a MTZ je v rutinním provozu...". Taktéž svědkyně Naděžda Dragounová, v rozhodném čase vedoucí účtárny vedlejší účastnice, ve své výpovědi ze dne 8. 10. 2020 uvedla mj. že: "...ten program měl importovat materiál ze skladu do účetnictví, ale on posílal spoustu dat...", z čehož opět plyne, že logistický systém byl v provozu. Ze všech těchto zmínek bylo zřejmé, že systém byl v provozu, v systému byla data, a to data provozní, která tam museli zadat proškolení uživatelé. Soud prvního stupně nicméně měl stále za to, že systém nebyl provozuschopný. Z toho důvodu stěžovatelka navrhovala, aby soud prozkoumal provozní databázi. Ve svém požadavku se pak opírala i o vyjádření znalce RNDr. Vychodila ze dne 13. 10. 2021, že by prozkoumání provozní databáze umožnilo "zhodnotit, zda požadavky tak, jak byly definovány stručně dodavatelem, byly dodány alespoň nějakým způsobem." Stěžovatelka nadto současně vylíčila, že navrhovaný důkaz byl sto zásadně ovlivnit výsledek řízení prokázáním, že dodaný informační systém byl funkční, bylo možno s ním pracovat a také s ním bylo pracováno, a že tedy dodaný a akceptovaný systém byl v rutinním provozu a argumentace, že nebyl funkční ani provozuschopný, se nezakládala na pravdě.

12. Přestože tedy stěžovatelka namítala opomenutý důkaz již v odvolání, odvolací soud o něm v odůvodnění svého rozsudku zcela mlčí, a ani na jednání konaném dne 8. 4. 2022 se tomuto problému nevěnoval, když jednání vedl čistě formalisticky. Toto považuje stěžovatelka za závažný zásah do svého práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny. Nejenže soud prvního stupně navrhovaný důkaz odmítl provést, nejenže se s ním vypořádal lakonickým konstatováním, že je nadbytečný, aniž by uvedl, v čem vidí jeho nadbytečnost, nejenže na toto stěžovatelka upozornila již v odvolání, ale nakonec odvolací soud celou tuto část odvolání zcela ignoroval.

13. Stěžovatelka přitom trvá na tom, že se nejednalo o návrh důkazního prostředku obstrukčního, ani libovolného. Navrhovaný opomenutý důkaz je pro úplné rozhodnutí ve věci fakticky nezbytný, když může prokázat její tvrzení, že systém byl provozuschopný a funkční.

14. Ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu stěžovatelka uvádí, že Ústavní soud již dříve judikoval, že se Nejvyšší soud musí s námitkou zásahu do práva na soudní ochranu a spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 Listiny ve formě opomenutého důkazu sám řádně vypořádat a nemůže se spokojit s pouhým odmítnutím dovolání pro jeho nepřípustnost a odkazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 233/17.

II. Procesní předpoklady řízení

15. Ústavní soud nejprve posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 a § 31 zákona č. [182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu") a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

16. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, Ústavní soud podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu rozhodl bez jeho konání.

III. Vyjádření účastníků

17. Ústavní soud v souladu s § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření všem účastníkům řízení i vedlejší účastnici řízení.

18. Nejvyšší soud se vyjádřil poměrně obsáhle. Podle jeho názoru stěžovatelka pouze jinými slovy opakuje argumenty uplatněné v předchozím řízení a rozhodnutími soudů již vypořádané, resp. pokračuje v polemice s jejich závěry bez ústavně relevantního základu při výkladu podústavního práva. Stěžovatelka v dovolání (jde-li o námitky neprovedení důkazu) nepředkládala žádnou konkrétní otázku (zde zřejmě procesního práva), pro niž by spatřovala přípustnost dovolání. Dovolacímu soudu nepřísluší takovou otázku dotvářet (nebylo a není zřejmě, zdali stěžovatelka zpochybňuje např. závěry znaleckého posudku, nedostatek odůvodnění neprovedení důkazu, a jaký je odraz námitek stěžovatelky v normách procesního práva). Dovolací soud tak neshledal důvodnými námitky ohledně ústavněprávního zásahu do jejich práv spočívajícím v neprovedení konkrétního důkazu a v jeho odůvodnění pro nadbytečnost. Nejvyšší soud uvedl, že v tomto vyjádření nepovažuje za nutné či vhodné uvádět rozsáhlý soubor usnesení Ústavního soudu, jimiž v obdobných případech námitek neprovedení určitého důkazu byly ústavní stížnosti jako neopodstatněné odmítnuty, pouze na některé z nich odkazuje. Důvody, pro které lze odmítnout důkazní návrh, shrnul Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 2. 2004 sp. zn. I. ÚS 733/01 tak, že neakceptování důkazního návrhu lze oprávnit toliko třemi důvody. Prvním je argument, podle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, podle kterého důkaz není sto ani ověřit, ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, podle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.

19. V nyní řešené věci soud prvního stupně zamítl návrh na provedení listinného důkazu, který stěžovatelka primárně předkládala jako důkaz, jenž měl vést k dalšímu znaleckému dokazování. Obecné soudy tak již provedly dokazování i znaleckým posudkem a další navržený listinný důkaz považovaly za nadbytečný. Ústavní soud je v projednávané věci oprávněn pouze zjišťovat, zda rozhodnutí nezasahuje nepřipustným způsobem do základních práv či svobod; k rozhodování sporů v občanskoprávním řízení jsou povolány obecné soudy. V projednávané věci již soud prvního stupně odůvodnil neprovedení důkazu pro nadbytečnost. Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti u tvrzených procesních vad přistupuje k předcházejícím fázím řízení jako k celku a u procesních pochybení zkoumá jejich charakter a intenzitu [srov. náleze ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. II. ÚS 169/09 (N 43/52 SbNU 431), bod 20 nálezu sp. zn. IV. ÚS 802/19 či bod 24 nálezu ze dne 11. 8. 2020 sp. zn. III. ÚS 1121/20]. V této souvislosti Nejvyšší soud poukazuje i na situace, kdy "bylo zřejmé, že nadbytečnost stěžovatelkou navrhovaných důkazů z odůvodnění napadeného rozsudku obvodního soudu vyplývala mlčky" (např. sp. zn. I. ÚS 2901/22). K otázkám rozsahu přezkumu rozhodnutí v této souvislosti závěrem poukazuje Nejvyšší soud na aktuálně shrnující argumentaci v usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2023 sp. zn. II. ÚS 2635/23.

20. Krajský soud v Ostravě pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a na právní závěry v něm učiněné.

21. Rovněž tak Okresní soud v Bruntále trvá na tom, že důkaz navrhovaný stěžovatelkou byl nadbytečný. Předmětem řízení stěžovatelka učinila práce, které provedla pro vedlejší účastnici nad rámec původní smlouvy. Soud měl dalšími důkazními prostředky, ať už znaleckým posudkem, či výpověďmi svědků, prokázáno, že systém, který stěžovatelka dodala, nebyl funkční, smlouva nebyla naplněna a práce, které nárokovala zaplatit, byly práce, které prováděla na základě původní smlouvy. Za této situace důkaz navrhovaný stěžovatelkou považoval soud za nadbytečný a takto o něm i rozhodl a takto jej i zdůvodnil.

22. Vedlejší účastnice řízení je toho názoru, že pro rozhodnutí o ústavní stížnosti je podstatné, že se ochrany ústavnosti domáhá korporace, která byla ve smluvním vztahu silnější stranou a zcela zřejmě neobstála ve své povinnosti ve smyslu § 5 odst. 1 občanského zákoníku, tj. jako odborník jednat se znalostí a pečlivostí. Odborná péče byla zanedbána tím, že celý projekt dodávky nového informačního systému nebyl řádně připraven, řízen a kontrolován, v důsledku čehož rok a půl trvající pokus o zprovoznění nebyl ukončen a nebylo ani zřejmé, v jakém časovém horizontu by bylo možné dokončení díla očekávat. Za tohoto stavu nebylo spravedlivé po vedlejší účastnici požadovat, aby nadále setrvala ve smluvním vztahu, neboť dlouhodobou nefunkčností informačního systému mohlo dojít k závažným poruchám při řízení organizace s výrazným veřejnoprávním přesahem. Navrhovaný důkaz stěžovatelky, tj. prozkoumání provozní databáze vedlejší účastnice, se jevil ve světle rozsáhlého dokazování jako důkazní návrh obstrukční, pro rozhodnutí ve věci nadbytečný, který by zřejmě nepřispěl k objasnění otázky, zda bylo dílo řádně dokončeno a předáno do užívání vedlejší účastnice.

23. Obdržená vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovatelce k replice.

24. Stěžovatelka v replice zopakovala své výhrady k postupu a rozhodnutí obecných soudů. Nad rámec ústavní stížnosti pak uvedla, že lichost všech vyjádření účastníků i vedlejší účastnice ohledně nadbytečnosti provedení důkazu prozkoumáním provozní databáze podtrhuje skutečnost, že dne 26. 9. 2023 v řízení vedeném u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 213 C 73/2014, tj. řízení, v němž se vedlejší účastnice z důvodu odstoupení od smlouvy domáhá vrácení bezdůvodného obohacení, byl stěžovatelkou navržený důkaz proveden. Doposud sice nebyl vyhotoven znalecký posudek, který má na provedení demonstrace funkčnosti databáze navazovat, stěžovatelka nicméně považuje za účelné Ústavnímu soudu doložit provedení důkazu předložením protokolu z jednání. Stěžovatelka si je vědoma, že jde o jiné řízení, i v něm však jde o otázku funkčnosti stěžovatelkou dodaného informačního systému a rozhodující soud si uvědomuje potřebnost provedení takového důkazu. Podle stěžovatelky je nepochopitelné, že před Městským soudem v Brně se dostalo jejímu důkaznímu návrhu docela jiného přijetí. Tímto rozdílným postupem je narušeno stěžovatelčino legitimní očekávání, že její věc bude různými soudy řešena stejně. Informační systém je stejný, jeho funkčnost (či nefunkčnost, přičemž stěžovatelka nepopírá, že dosud nezná závěry, které z provedeného důkazu učinil znalec, natož Městský soud v Brně) je stejná, navrhované a prováděné důkazy jsou tytéž, a přece se postup soudů na dvou koncích republiky diametrálně liší. Již toto podle názoru stěžovatelky představuje hrubý zásah do jejího práva na spravedlivý proces.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

25. Ústavní soud předesílá, že není součástí soustavy obecných soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy), který není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu toho, zda v řízení nebo rozhodnutími v něm vydanými nebyla dotčena předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody účastníka tohoto řízení, a zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy (zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé). Ústavněprávním požadavkem též je, aby soudy vydaná rozhodnutí byla řádně, srozumitelně a logicky odůvodněna.

26. V dané věci Ústavní soud po přezkoumání napadených rozhodnutí obecných soudů a jejich procesního postupu shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

ad IV/1 Obecná východiska ve vztahu k tzv. opomenutému důkazu

27. Ústavní soud se tzv. opomenutými důkazy ve své rozhodovací praxi zabýval mnohokrát, a to již od počátku své existence. Tak například již v nálezu sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51) mj. uvedl že: "v řízení před obecným soudem musí být dána jeho účastníkovi možnost vyjádřit se nejen k provedeným důkazům a k věci samé, ale také označit (navrhnout) důkazy, jejichž provedení pro zjištění (prokázání) svých tvrzení pokládá za potřebné; tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také - pokud jim nevyhoví - ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotněprávním předpisům, které aplikoval, a právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl), navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal (§ 153 odst. 1, § 157 odst. 2 o. s. ř.); jestliže tak obecný soud neučiní, zatíží své rozhodnutí nejen vadami spočívajícími v porušení obecných procesních předpisů, ale současně postupuje v rozporu se zásadami vyjádřenými v hlavě páté ... Takzvané opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud při postupu podle § 132 o. s. ř. (podle zásady volného hodnocení důkazů) nezabýval, proto téměř vždy založí nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí ..., ale současně též jeho protiústavnost".

28. K opomenutým důkazům se Ústavní soud dále vyjádřil např. v nálezech sp. zn. IV. ÚS 185/96 ze dne 29. 11. 1996 (N 131/6 SbNU 461), sp. zn. III. ÚS 68/99 ze dne 22. 6. 2000 (N 95/18 SbNU 331), sp. zn. III. ÚS 150/93 ze dne 3. 11. 1994 (N 49/2 SbNU 87), sp. zn. I. ÚS 50/03 ze dne 13. 6. 2006 (N 120/41 SbNU 499), sp. zn. III. ÚS 2110/07 ze dne 28. 5. 2009 (N 123/53 SbNU 553) a sp. zn. IV. ÚS 563/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 71/33 SbNU 209).

29. V citované judikatuře dal Ústavní soud jednoznačně najevo, že zásadám spravedlivého procesu, vyplývajícimu z Listiny (čl. 36 odst. 1) nutno rozumět tak, že ve spojení s obecným předpisem (zde občanským soudním řádem) v řízení před soudem musí být dána jeho účastníkovi možnost vyjádřit se nejen k provedeným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny) a k věci samé, ale také označit (navrhnout) důkazy, jejichž provedení pro zjištění (prokázání) svých tvrzení pokládá za potřebné. Procesním právům účastníka přitom odpovídá povinnost soudu o jím navržených důkazech rozhodnout, jakož i - pokud jim nevyhoví - ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal. Tzv. opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud bez adekvátního odůvodnění nezabýval, proto typicky zakládají nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, nýbrž i jeho protiústavnost [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51), sp. zn. III. ÚS 95/97 ze dne 12. 6. 1997 (N 76/8 SbNU 231), sp. zn. II. ÚS 663/2000 ze dne 10. 4. 2001 (N 57/22 SbNU 19), sp. zn. III. ÚS 1414/16 ze dne 26. 7. 2016 (N 138/82 SbNU 215), sp. zn. II. ÚS 2545/17 ze dne 27. 2. 2018 (N 36/88 SbNU 499) a další].

30. Z judikatury Ústavního soudu tedy vyplývá, že Listina, zaručující právo na spravedlivý proces, přímo neupravuje proces dokazování jako takový, přestože je podstatnou, ne-li nejdůležitější částí řízení. To ovšem zdaleka neznamená, že dokazování se nachází jaksi "mimo" ústavněprávní rovinu a jeho úprava je tak pouze zcela výlučnou záležitostí zákona [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 37/04 ze dne 26. 4. 2006 (N 92/41 SbNU 173; 419/2006 Sb.) či sp. zn. II. ÚS 2154/14 ze dne 18. 11. 2014 (N 211 SbNU 365)]. Rozhodující soud není povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o vznesených návrzích rozhodnout, a pokud účastníky řízení vzneseným důkazním návrhům nevyhoví, pak musí ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl, resp. je nepřevzal pro základ svých skutkových zjištění.

31. Na druhou stranu, judikatura Ústavního soudu vychází z přesvědčení, že nikoliv každé opomenutí důkazu nutně automaticky vede k porušení práva na spravedlivý proces. Výjimečné situace, v nichž lze i pochybení soudu spočívající v opomenutí důkazu z ústavněprávních hledisek akceptovat, mohou nastat v případech důkazních návrhů nemajících k projednávané věci žádnou relevanci, jež nemohou vést k objasnění skutečností a otázek, podstatných pro dané řízení, resp. mohou být dokonce i výrazem "zdržovací" procesní taktiky [k tomu srov. náleze ze dne 10. 3. 2015 sp. zn. II. ÚS 2172/14 (N54/76 SbNU 747)].

32. V nálezu ze dne 24. 2. 2004 sp. zn. I. ÚS 733/01 (N 26/32 SbNU 230), na který odkazuje také Nejvyšší soud ve svém vyjádření, pak Ústavní soud konkrétně k možnostem neprovedení navrženého důkazu konstatoval, že: "Neakceptování důkazního návrhu obviněného lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším je argument, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potencií. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno".

ad IV/2 Aplikace obecných východisek na projednávaný případ

33. V nyní posuzované věci měl Ústavní soud k dispozici kromě všech ve věci vydaných rozhodnutí také příslušný spis okresního soudu. Z něj vyplývá, že (podle protokolu z jednání ze dne 13. 10. 2021) tento soud skutečně zamítl stěžovatelkou navrhovaný důkaz s odůvodněním, že je "nadbytečný". Žádné další vysvětlení k tomu ovšem neposkytl, a to ani do protokolu z jednání, ani posléze do svého rozsudku. Okresní soud neuvedl, že snad má všechny rozhodné skutečnosti za prokázané, ani jakékoliv další vysvětlení, proč je důkaz nadbytečný. Jeho vyjádření lze považovat za jednoslovné a vrchnostenské sdělení. Stěžovatelka přitom provedení důkazu odůvodnila tím, že měl sloužit "zejména k tomu, jaké funkcionality byly dodány a zda byly používány", tedy jinými slovy právě k tomu, jestli byl dodaný systém funkční. Právě na závěru, že stěžovatelkou dodaný systém nebyl funkční, a tedy smlouva nebyla naplněna, soud prvního stupně postavil své rozhodnutí. Okresní soud si navíc musel být vědom, že tento podle stěžovatelky rozhodující a zásadní důkaz nemohla navrhnout dříve, když se o jeho existenci, tedy o existenci provozní databáze vedlejší účastnice, dozvěděla teprve z jejího vyjádření ke znaleckému zkoumání. Sám okresní soud přitom účastníky poučil v předvolání k jednání ze dne 27. 8. 2021, že "v projednávané věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy jen do skončení tohoto jednání...".

34. Z uvedeného je zřejmé, že okresní soud nepostupoval v souladu se shora uvedenou judikaturou Ústavního soudu, když v napadeném rozsudku dostatečným způsobem nevyložil, z jakých důvodů odmítá provést stěžovatelkou navržený důkaz. Jím uvedená "nadbytečnost" v dané věci nevyplývá automaticky z již provedených důkazů, a soud byl tedy povinen ji blíže odůvodnit.

35. Uvedené pochybení okresního soudu mohl zhojit soud odvolací. V odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně stěžovatelka na nedostatek v dokazování upozornila, dá se i konstatovat, že jej učinila základem své odvolací argumentace. Odvolací soud se s touto námitkou stěžovatelky žádným způsobem nevypořádal, pouze v bodu 6. odůvodnění svého rozhodnutí, konstatoval, že: "Okresní soud učinil správná a úplná skutková zjištění ohledně právně významných skutečností pro posouzení žaloby žalobkyně, když v podrobnostech krajský soud na zjištění, jak je učinil okresní soud z listinných důkazů a výslechů svědků, zcela odkazuje." Odvolací soud tedy převzal tvrzení o nefunkčnosti dodaného informačního systému z tvrzení vedlejší účastnice, a to aniž by umožnil stěžovatelce provést důkaz, který by byl sto prokázat opak. Na to byl přitom upozorněn ve stěžovatelkou podaném odvolání.

36. Nejvyšší soud, který odmítl napadeným usnesením dovolání stěžovatelky, vady předchozího řízení neodstranil. Stěžovatelka ve svém dovolání napadla porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. S námitkami směřujícími do čl. 36 Listiny (zejména opomenutí důkazů, jejich nesprávné hodnocení, nedostatky odůvodnění) se vypořádal tak, že nejsou způsobilým dovolacím důvodem, tedy v rozporu s judikaturou Ústavního soudu. Ústavní soud přitom již v minulosti dovodil, že: "pokud za dané situace Nejvyšší soud v ústavní stížnosti napadeném usnesení následně odmítl stěžovatelovo dovolání s konstatováním, že "tvrzené procesní vady nezahrnují podmínku existence právní otázky zásadního významu, a proto jejich prostřednictvím přípustnost dovolání založit nelze", pak ani Nejvyšší soud nedostal své ústavní povinnosti chránit základní práva a svobody stěžovatele (čl. 4 Ústavy), neboť i dovolací řízení je nedílnou součástí ústavního rámce pravidel spravedlivého procesu, a dovolací soud je tedy za každé situace povinen chránit základní práva a svobody jednotlivce, což však Nejvyšší soud v nyní posuzovaném případě stěžovatele neučinil." [srov. náleze ze dne 10. 3. 2015 sp. zn. II. ÚS 2172/14 (N 54/76 SbNU 747) nebo náleze ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. IV. ÚS 233/17 (N 34/88 SbNU 479)].

37. Uvedené konstatování lze aplikovat i na nyní projednávanou věc s tím, že Nejvyšší soud jako soud poslední instance nedostatečně zhodnotil míru porušení základního práva stěžovatelky postupem soudů nižších stupňů, a proto se stěžovatelce v rozporu s právem na spravedlivý proces nedostalo nápravy již v soustavě obecného soudnictví.

V. Závěr

38. Ústavní soud uzavírá, že v záhlaví citovanými soudními rozhodnutími bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý (řádny) proces, resp. do práva na soudní ochranu, jež je zaručeno čl. 36 odst. 1 Listiny. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výděleku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)